

Лексическим значением предлога как отдельно взятого слова является значение того или иного отношения. Однако это значение может быть максимально абстрактным или более конкретным, узким. Уточняя, дополняя разнообразными значениями косвенных падежей, предлоги не играют в предложении самостоятельной роли и поэтому не являются членами предложения. В немецком и арабском языках словосочетания с предлогами употребляются довольно широко. Ср.:

– араб. Talib min Misr ‘студент из Египта’, muhamad min baghdad ‘Мухаммад из Багдада’, altauq fi alqafs ‘птица в клетке’, manzil fi adan ‘дом в Адене’, alnisa’ fi bayt alaris ‘женщины в доме жениха’;

– нем. ziegel für die Dächer ‘черепица для крыши, fenstern aus Lapislazuli ‘окна из лазурита’, eine Mutter aus Berlin ‘мать из Берлина’, das Haus am Flussufer ‘дом на берегу реки’, die Bibliothek für Audienzen ‘библиотека для зрителей’, die Kinder in der Familie ‘дети в семье’, leute auf den Tribünen ‘люди на трибунах’.

Таким образом, в оформлении синтаксической связи между компонентами словосочетания «имя существительное + имя существительное» большую роль играют отнесенность субстантивов к определенной тематической группе, наличие или отсутствие предлогов, их расположенность в структуре словосочетания, а также специфика семантической, морфологической и синтаксической системы каждого из языков.

Т. А. Астапчык (Беларусь)

ЛІРЫКА МІКОЛЫ ШАБОВІЧА (НА МАТЭРЫЯЛЕ КНІГІ ПАЭЗІІ «МАЛАДЫЯ МРОІ МАЛАДОГА ЛЕТА»)

Новая кніга Міколы Шабовіча – «Маладыя мроі маладога лета» (вершы, напісаныя ў перыяд з 2007 па 2017 год) – надзвычай гарманічная па змесце і форме і, безумоўна, цікавая і дарагая розным пакаленням прыхільнікаў паэзіі. Гэта шчыры Голас паэта, непрымірыммы з хваласпевам, – *вершы-прызнанні Радзіме, матулі і ўсім, // Хто ўвечар і ўранні // Цябе ў сваім сэрцы насіў* [1]. У кнізе вылучаны тры эсэнсавыя блокі: «Яшчэ бяжыць твая сцяга» (філасофская і патрыятычная лірыка), «Дзень святога Валянціна» (інтымная лірыка), «З бадзенеўскага сшытка» (арыгінальны вершаваны рэпартаж з эпіцэнтра жыцця М. Шабовіча – з роднай вёскі, прысвечаны Радзіме, сябрам, агульным жыццёвым назіранням, абранай прафесіі, прыродзе, каханню).

Верш-уступ «За якой гарою...» першы сустракае чытача і запрашае ў чуйна-зіхатлівы пазычны свет: *За якой гарою, // Дзе шукаць па свеце // Маладыя мроі // Маладога лета, // Што цвілі, буялі // Колісь так шматкветна, // А пасля завялі // Ціха й непрыкметна...* [1]. Маладосць паўстае не як пэўны храналагічны прамежак жыцця чалавека, а як незалежны ад узросту стан душы: маладая душа чуйная да ўсяго, што адбываецца навокал. Маладыя мроі маладога лета – аўтарская перыфраза, дэкадаваць якую можна наступным чынам: маладыя мроі – гэта светлыя, смелыя мары, спадзяванні, а маладое лета – росквіт духоўнай энергіі. Маладыя мроі маладога лета – гэта яшчэ і духоўная спадчына, тая скарбніца лепшых пачуццяў, памкненняў, учынкаў, да якіх можна вяртацца ў асенне-зімнія часы: *Лісток асенні шапаціць, // Хоць на душы – такое лета, // Што кожнай дзеўчыне сустрэтай // Радкі гатовы прысвяціць, // Шаптаць малітвы і замовы: // Яна ж – так варта цёплых слоў, // Пакуль не засла шчэ любоў, // Пакуль на сэрцы не зімова...* [1].

Філасофская лірыка М. Шабовіча адлюстроўвае ўспрыманне жыцця як Божга дарунку, у якім шмат радасці, захаплення, але каштоўнасць маюць і горкія моманты, бо яны ачышчаюць унутраны зрок, уздымаюць чалавека на

больш высокую прыступку сузірання: *І ў гэтым коле, гэтай кругабежнасці // Суседзямі – сябры і несябры, // Суседзямі – нягрэшнікі і грэшнікі, // І нават – пясняры і хлусняры. // І кожнаму нябёсамі адмерана // Жыццёвая няпростая вярста // Ад Берага З’яўлення і да Берага, // Адкуль глядзіць нямая пустата* [1]. Філасофская лірыка М. Шабовіча адметная мудрымі адносінамі да непазбежных перыядаў смутку, адчування бессэнсоўя ў жыцці. Вершы быццам прамаўляюць: «Супакойся, мой чытач. Не кідайся ў палон горкіх пачуццяў, часта надкытаваных стомленасцю і знямогай. Спыніся і пачакай – наперадзе шмат новых дзён, Святло заўсёды перамога»: *Гэта проста прыпын перад будучай новай дарогай, // Гэта проста прыпын – невялікі, на некалькі дзён, // Каб нанова любіць гэты свет да апошняе змогі, // Безаглядна, як продкі яго палюбілі смакон* [1]. Спакойныя вершаваныя роздумы пра стала-прыгожы ўзрост – суцязэнне для равеснікаў і адначасова нетрывіяльны ўрок для маладых чытачоў: *А пасля, за радком, можна, і лёс неспадзеў затрыміць, // Не расправішы крылаў, няўзнак спатыкненца на ўзлёце... // Толькі цепліца вера, што зорцы маёй ічэ сваіцы // І што рана яшчэ спявадзца вячэрняй самоце* [1]. На старонках кнігі неаднойчы пераконваемся ў шчырадушны адносінах паэта да сваіх вершаў, як да дзяцей, бачым шчырую, сціпую радасць сапраўднага Творцы, які піша таму, што не пісаць немагчыма: *Якое шчасце, што ў мяне ёсць «Дом», // Што не пражыў няздарам-бесхачыцам! // І што «Яшчэ пакуль не лістапад» – Танюткі зборнік лірыкі інтымнай – // Кагось затуліць ад жыццёвых звад, // Сагрэе ў час журботлівы і зімы* [1]. Духоўнасць, хрысціянскія матывы гучаць без паказушнасці, крывадушша: *Сутоніца. У Бога на плячы // Мы ўсе заснём, нібыта кацяняты. // І не заўважым, як мільгне ўначы // Суровы надпіс: «Хутка час расплаты»* [1].

Хочацца адзначыць вяршыню патрыятычнай лірыкі М. Шабовіча – «Прыходзьце ў госці да Купалы». З верша – без пафасу, як жывы – паўстае волат беларускай літаратуры, пясняр, які сустракае сяброў, адданых роднай зямлі людзей: *Адкіньце прэч журбы навалу, // Душы яляноце. // Прыходзьце ў госці да Купалы, // Часцей прыходзьце. // Ён вас усмешкай прывітае // І прыгалубіць. // Гасцей – паэтаў і ратаяў – // Купала любіць* [1]. Нязгасная сыноўняя любоў да роднага краю перапаўняе новы зборнік М. Шабовіча: *Ці знойдзецца слоў найдзіўных, // Каб шчыра табе прамовіць: // «Бадзенеўскі кут, радзіма – // Малітва мая і споведзь!»* [1]. Родная старонка – гэта прыветлівы кут, зямля святая, бацькоўскі куточак дарагі, край сінявокі, куточак дзіўны... Карціны прыроды адлюстроўваюць усепранікальную аптымістычнасць лірычнай стыхі паэта, улюбёнасць у жыццё ва ўсіх яго праявах, замілаванасць родным краем: *Ажылі прывялялы ўжо травы, // Кветкі ўверх прыўзнялі галаву, // І дубок маленькі кучаравы // Нібы шэпча некаму: «Жыву!»* [1].

Сказная тэма М. Шабовіча, як вядома, – каханне, «што ад горкай самоты лякуе, што прыгожыць варункі жыцця». На першых старонках кнігі сустракаем абазначэнне паэтам прыярытэтаў сваёй творчасці: *Хтось прыроды пясняр, нехта славіць Айчыну. // Я ж абраў сабе шлях – ён далёка не райскі: // Мой пяшчотлівы верш апявае жанчыну // І парой красавіцкай, і сонечна-майскай* [1]. Агульны фон разгортвання падзей у інтымнай лірыцы М. Шабовіча – стан расстання, страты каханай: *Я буду помніць твой погляд // І за гадоў пажухлай навісцю. // Усё вяртаецца назад, // І толькі ты – ты не вяртаеіся* [1]. Доўгачаканыя сустрэчы часта яднаюць каханых толькі ў снах лірычнага героя: *Прысьні мяне, як можаіш ты прысьніца, // Каб хвалеванні ўспесціла душа... // З тваёй пяшчоты піць і не напіцца, // Як быццам бы з нябеснага каўша* [1]. Нярэдка бачым, як гартаюцца старонкі ўспамінаў лірычнага героя: *Ні ліста ад цябе. Ні адзінага слова. // Нашай казкі нібыта зусім не было, // А калісьці на ўсё ты была ўжо гатова, // Толькі нашае лета ў Лету сплыло...* [1]. Калі ж герой і геранія ўсё ж сустракаюцца, гэта рэдкія моманты бесперспектыўных, асуджаных на імгненнасць сустрэч: «Былай,

бывай!» – «*Мо ўсё ж – да пабачэння?..*» // *Дасць Бог, яшчэ звядуць нас пуцявіны // І мы з табой папросім прабачэння // За несустрэч азяблыя хвіліны* [1]. На паэтычных старонках для закаханых, нягледзячы на разрозненыя сцэжкі, характэрна глыбокая зродненасць сэрцаў, чысціня адносін: *Каб нанюў трапятая ад спакуслівых мрой // У падораным лёсам надзей Светлаградзе // І не здолець мяжу заступіць, за якой // Чысціня саступае дарогу пажадзе...* [1]. Толькі ў вершах і можна пачуць, як гучала калісці музыка закаханых сэрцаў, разрозненых сёння: *Ці магчыма вярнуць тыя дні, // Як душа ля душы трапятала, // Як не верылі сэрцы хлусні, // Хоць яна ўжо за намі ступала?* [1]. У інтымнай лірыцы паэта можна заўважыць пэўную беднасць на падзеі паўсядзённага жыцця лірычнага героя, але пры гэтым – надзвычайную напружанасць унутранага жыцця, багаты і непаўторны мікракосм, у якім успамін, думка, мара, надзея – быццам сапраўдныя персанажы... Вось якой паўстае гераіня ў новых вершах паэтах (немагчыма не прывесці поўны пералік): *госця дзівосная, дзіўная казка, выратоўны ветрык у спёку, зорачка ўначы, дзіўнавокая краска Зямлі, спагады ручай хуткацечны, царыца вясны, пяшчотнае свавольна-пушана, летуценка-ичабятушка, дзён светласпеў – незямная жанчына, найсаладзейшая пяшчота, светларусая казка юдолі, дзіва-жанчына, светлаказка, пяшчоты Міс, Незнаёмка, сумнаватая фея з паглядам Джаконды, фантазёрка чароўная, дзівосна-мілае дзяўчо, пяшчотная князёўна, гулівай юні цветабой, Эталон, самотная Джаконда...* У вершах інтымнага цыклу бачым глыбокую сканцэнтраванасць на ўнутраным свеце гераіні, імкненне разгадваць яе «код», «чытаць яе вочы»: *Што ў паглядзе тваім? Мо расінка журбы // Ад таго, што так хутка праносіцца вёсны, // Што за першым адчаем прыходзіць другі, // Што ніяк не канчаецца год высакосны...* [1]. Галоўныя якасці гераіні – пяшчота (З тваёй пяшчоты піць і не напіцца, // Як быццам бы з нябеснага каўша...), дабрыня (Ты дорыш мне веру, што свет не без добрых людзей, // Прамленіі лагоду, што з вуснаў і воч тваіх льецца...), цнота (Сваёй недасяжнай цнотай // Мяне ты і сёння грэеш, // Джаконда мая самотная, // Я веру, што не старэеш...). Адчуваецца, што гераіня ў лірыцы М. Шабовіча мае пэўную пачатку выключнасці, неардынарнасці: *Можа, ты падарунак за ўсе адзінокія ночы, // За агонь трапяткі казыліва-спакусных надзей? // Я такую цябе нат не марыў спаткаць хоць аднойчы, // Бо не думаў чамусь, што багіні жывуць між людзей...* [1]. У цэлым паміж радкоў інтымнага цыклу новай кнігі М. Шабовіча быццам пульсуе неагучаны заклік-просьба: «Забяры маю адзіноту...» Каханая, як правіла, страчаная, але незабыўна-незабытая.

У кнізе ёсць і прысвячэнні светлым сябрам паэта (А. Пільмянкову, М. Башлакову, Д. Пятровічу). Думка пра значнасць сяброўства часта гучыць у лірыцы М. Шабовіча: *Сябры мае, самочуся без вас, // Жыву ў сваім бадзенеўскім Эдэме, // Былыя дні прыгадваю не раз // І нашых мар няўрымслівае племя, // Сустрэчы, вершы, песень перазвон // І шчырыя сяброўскія размовы...* [1]. Няўжо ўсё гэта, як чароўны сон, // *Растане ў золак летні ці зімовы?* [1].

Немагчыма не адзначыць гукаліс, музычнасць многіх тэкстаў: чытаеш верш – і радкі быццам іграюць на клавішах душы, уражаюцца ў памяць не толькі словамі, але і музыкай: *Голас пачую – З ім і начую. // Голас пачую // Твой. // Светлачароўны, // Любасці поўны, // Роўны з вярэняй зарой...* [1]. Звртаюць на сабе ўвагу і арыгінальныя метафарычныя знаходкі паэта: *не прыручай сваю тугу, жорны млыну часу, жыццёвы календар гадоў, споведзь дзён звонкагалосых, мар васільковае ранне, крылы лёсу, самоціцца шлях, цішыня пазірае злюцела, роднай мовы гаючы глыток, думаць вершы, узмежак твайго характа, пачуццяў колішніх завая, туман нябыту і інш.* Традыцыйна шмат у новым зборніку і аказіяналізмаў: *хваласпеў, васільковець, санцапас, лістабой, жніўна, восенна, вершаспел, прыгожыць, прыцем, бязнэзда, зьясновіць, сурэў (пачуццяў), разумніць, знадзееныя (дні), срэбна-халодныя (росы), ссірацелая (трава), мітусліва-зьявераны*

(свет), сэрцагрэйныя (словы), сэрцавейная (споведзь) і інш. Пошук паэтам арганічнай вершаванай формы выявіўся ў такіх прыёмах, як паўтор першага і апошняга радкоў у кожнай строфе (*Помню, ў дзяцінстве маім // Так васільковілі далі... // Сум мой яны спавадалі, // Помню, ў дзяцінстве маім // Час перайначыў палі, // Родныя збожжыны нівы. // О васільк сіратлівы! // Час перайначыў палі [1]*), паўтор першых слоў апошніх радкоў у кожнай строфе (*Паміж знадзееных дарог, // Калі не спіцца аж да золука, // Магчыма, слова – серабро, – // Не забывай: маўчанне – золата. // У дзён самотлівай журбе, // Дзе хвілі шчасця хуткацёчныя, // Магчыма, любяць не цябе, – Не забывай: каханне вечнае [1]*). Такое афармленне аўтарскай думкі надае вершу завершанасць, сэнсацэнтрычнасць. Сродкі мастацкай выразнасці, абраныя М. Шабовічам, не крыклівыя, не штучна-графарэтычныя – усе яны чароўна, бездакорна ўплецены ў лірычны вянок паэта.

Літаратура

1. Шабовіч, М. В. Маладыя мроі маладога лета : новыя вершы / М. В. Шабовіч. – Мінск : Мінкопрынт, 2017. – 132 с.

В. Ю. Бароўка (Беларусь)

ЛІТАРАТУРНА-ГЕРМЕНЕЎТЫЧНЫ ВЕКТАР У ЛІРЫЦЫ МАКСІМА ТАНКА

Паэзія Максіма Танка шматтэмная і шматпраблемная, грунтоўна асэнсаваная многімі даследчыкамі, аднак літаратурна-герменеўтычны вектар у ёй літаратуразнаўцы неправамерна абміналі. Яго вывучэнне між тым дазваляе паглыбшч уяўленні пра творчую індывідуальнасць класіка беларускай літаратуры ХХ стагоддзя, пра яго эстэтычныя прыярытэты.

Лірыка – адмысловы род мастацкай літаратуры, дзе слова паэта-майстра канцэнтруе максімум інтэлектуальнай энергіі. Герменеўтычны план лірычнага твора лаканічны і сэнсава ёмісты. Трэба заўважыць, што герменеўтычную накіраванасць у лірыцы Максіма Танка галоўным чынам мелі творы, прысвечаныя канкрэтным пісьменнікам. Адзін з першых герменеўтычных вопытаў маладога Максіма Танка – верш «Нашы дарогі» (1935), адрасаваны заходнебеларускай паэзе Наталлі Арсенневай. Твор быў напісаны ў час, калі Арсеннева рыхтавала да друку зборнік «Жоўтая восень», якому па пазалітаратурных прычынах не суджана было выйсці ў другой палове 1930-х гадоў. Верш «Нашы дарогі» – спроба супаставіць дзве лініі развіцця заходнебеларускай паэзіі: засяроджаную на грамадска-палітычных матывах і звернутую да асвятлення адчуванняў звычайнага чалавека. Як вядома, Наталля Арсеннева зборнікам «Пад сінім небам» (1927) зарэкамендавала сябе пясняркай прыроды, уважлівым мастаком-даследчыкам найдрабнейшых зрухаў чалавечай душы. Паводле аўтара верша «Нашы дарогі», шляхі дзвюх творчых асоб адпачаткова ідуць у розных накірунках:

Нашы дарогі расходзяцца даўна пад зорамі.

На адной чуеш крок, на другой – шум трысця...

Не спаткаліся тут між палёў, між разорамі,

не сустрэціцца ім на пясчаным парозе жыцця [1, с. 120].

Паэзія Арсенневай камерная па сваёй сутнасці, яна ўлагоджвае, заспакойвае, а паэзія яе літаратурных апанентаў – бунтарная, заклікавая, пераўтваральна-дзейсная:

Паясом слущкім песня твая мо расцалецца,

наша – будзе чарнець, як чарнее рубцамі далонь,

там дзе вецер калоссямі будзе шумець і мяціліцца,

дзе на нівах без меж калыхнець ураджая агонь [1, с. 120].